

Schoolstraat 9

Adres	Schoolstraat 9
Postcode	2242 KE
Kadastraal nummer	WSN01.H .00288.G.0000
Naam	Excelsior
Beschermd gezicht	Ja
Aantal onderdelen behorend tot het beschermde monument	1
Benoeming onderdelen complex	Muziekverenigingsgebouw
Oorspronkelijke functie	Educatie
Datering/Bouwjaar	1744

Omvang bescherming

De bescherming betreft de voormalige SCHOOL, nu in gebruik door Muziekvereniging Excelsior. Het interieur maakt wat betreft de structuur en de constructieve onderdelen onderdeel uit van de bescherming.

Inleiding

De voormalige school op Schoolstraat 9 is in 1744 gebouwd als openbare lagere school en verrees naast de kleuterschool, eveneens gebouwd in die tijd (Schoolstraat 5). De scholen werden ook wel de Kleyn-kinderschool en Lagere School I genoemd. De kleuterschool op nummer 5 draagt een gevelsteen met inscriptie: 'Het Ambagts- en Dorps kleyn kinderschool van Wassenaer en Zuytwyk 1746". Ook in de gevel van Schoolstraat 9 was oorspronkelijk een steen gemetseld met de tekst: "Ambachts en dorpsschool van Wassenaer en Zuytwijck 1744", die helaas verdwenen is. Opdrachtgever van beide scholen was Joan van Gybelant, baljuw en schout van de baronie van Wassenaar die in 1737 toestemming kreeg om de scholen te laten bouwen. Vermoedelijk werd daarbij gebruik gemaakt van bestaande bouw, waarschijnlijk een bestaande 17de-eeuwse boerderij, die vrijwel geheel verbouwd en vernieuwd werd. In de zijgevels is metselwerk aangetroffen, dat ouder is dan 1744 en er zijn ook 17de-eeuwse muurankers toegepast.

Rond 1850 werd aan de achterzijde een groot lokaal aangebouwd, de huidige repetitieruimte van muziekvereniging Excelsior die het pand in 1936 in gebruik nam. Bij deze verbouwing werd ook de

voorgevel vernieuwd.

Vanaf 1920 werd het pand gebruikt door de PTT als eerste Wassenaarse telefooncentrale, terwijl het voorhuis als woonhuis in gebruik was. Sinds 1936 is het pand in bezit van en in gebruik door muziekvereniging Excelsior. Deze vereniging is in 1901 als eerste muziekkorps van Wassenaar opgericht. Excelsior trad vanaf 1906 op in een muziektent, die op het Plein opgericht was. Ook trad de vereniging op allerlei locaties in Wassenaar op, zoals in Den Ouden Deijl of in het café Het Wapen van Leiden in de Langstraat. Ook speelde Excelsior op Duinrell en kasteel De Wittenburg. In 1936 kreeg Excelsior de kans om op een veiling de vroegere dorpsschool aan de Schoolstraat te kopen. Het voorste deel van het pand werd ingericht als beheerderswoning.

In de Tweede Wereldoorlog was in Schoolstraat 9 een Vendelkwartier van de WA (Weerbaarheidsafdeling) gevestigd.

In 1987/'89 vond een verbouwing en een renovatie plaats, waarbij de woning in het voorhuis verviel. De indeling werd gewijzigd in opdracht van Muziekvereniging Excelsior naar tekeningen van Jac. Van der Spek. Bij deze verbouwing veranderde de plattegrond en werd de opkamer bij de buffetruimte getrokken. De halfverdiepte kelder bleef gehandhaafd. In het voorhuis werd een moer- en kinderbalkenconstructie hersteld.

Stedenbouwkundige aspecten

De Schoolstraat werd aanvankelijk Ooststraat genoemd en staat vanaf 1899 bekend als Schoolstraat - vernoemd naar de scholen die hier van oudsher waren gevestigd. De straat loopt van het Plein naar de Oostdorperweg. De pastorie op nummer 2 en het woonhuis op nummer 5 zijn rijksmonument. De nummers 4 en 6/8 zijn gemeentelijk monument.

Het pand staat haaks op de Schoolstraat en maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten gevelwand van de Schoolstraat. Het pand staat links en rechts grotendeels vrij. Links is er een entreeportaal voor Schoolstraat 5 gebouwd; rechts is er een poort en achteraan is er een ingangsportaal van één bouwlaag in de steeg tussen Schoolstraat 9 en 13 gebouwd. Dit laatste maakte onderdeel uit van de verbouwing van 1987. Het pand loopt geheel door tot aan het erf van Berkheistraat 8.

Architectonische beschrijving

Het pand bestaat uit één bouwlaag met kap en heeft een rechthoekige plattegrond. Uit de interne structuur en kapvorm blijkt dat het pand in drie bouwdelen is onder te verdelen: het voorste deel met afgeplat schilddak en twee delen daarachter met een schilddak, dat vooraan ingrijpt op het voorste schilddak en achteraan aan de rechterzijde een steekkap heeft. Hierdoor is er rechtsachter een topgevel. In het middelste bouwdeel bevindt zich de kelder.

Het pand is in baksteen, in schoon werk in kruisverband, opgetrokken en vertoont sporen van metselwerk uit verschillende bouw tijden. In de linker zijgevel zijn klezoren aangetroffen en trasvoegen met dagstreep. De voorgevel heeft een gecementeerde en zwart geschilderde plint. Kozijnen, ramen, lekdorpels, deuren, toegangsportaal aan rechterzijde, dakkapel en daklijsten zijn van hout. Er zijn ijzeren staafankers toegepast. Het dak is aan de voorzijde gedekt met gesmoorde oud-Hollandse pannen; achter met rode oud-Hollandse pannen.

De voorgevel is een vierassige lijstgevel en heeft de entree in de tweede as van rechts. De gevelopeningen zijn getoogd en hebben een getoogde strek. De getoogde schuiframen hebben onder een ongedeelde raam en tweedelige bovenlichten. De entree bestaat uit een paneeldeur met ruit en siersmeedijzeren diefijzer in 18de-eeuwse stijl en een bovenlicht. In het midden, net boven de dakvoet en de uitkragende, geprofileerde daklijsten bevindt zich een dakkapel.

Rechts van het pand bevindt zich een entreeportaal met pilasters en een kroonlijst, waarop 'Muziekvereniging Excelsior' is geschilderd. Er zijn composiet kapitelen en in de dubbele deur met ruiten bevinden zich siersmeedijzeren diefijzers in 18de-eeuwse stijl. Het bovenlicht is uitgevoerd als snijraam met geïntegreerde lantaarn.

In de asymmetrisch ingedeelde linkerzijgevel bevinden zich rechtgesloten vensters, voorzien van een rollaag en houten schuiframen in verschillende roedenverdeling. Ditzelfde geldt voor de achtergevel, waarin zich twee vensters bevinden.

De rechterzijgevel is deels geschilderd en deels gepleisterd en deels opgenomen in de aanbouwen in de steeg.

Interieur

De interne indeling is verschillende keren gewijzigd. De balkenconstructie is daarbij grotendeels behouden. Eveneens behouden is de kelder met troggewelven en houten balken en een klinkervloer. De grote, achterste ruimte is ongedeeld en deze indeling stamt uit de bouwtijd.

Waardestelling

De voormalige school is vanwege de cultuurhistorische – , architectuurhistorische – en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar

- als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het onderwijs en Muziekvereniging Excelsior in het bijzonder;
- als voorbeeld van een dorpschool uit de achttiende eeuw;
- vanwege de gebruiksgeschiedenis;
- vanwege de afleesbaarheid van de gegroeide geschiedenis, de ouderdom en de bouwhistorische waarde daarvan;
- vanwege de typerende vorm, eigentijds en typerend materiaal- en kleurgebruik en detaillering van de voorgevel, inclusief het entreeportaal ter rechterzijde;
- vanwege de visuele en ruimtelijk-functionele ensemblewaarde met de naastgelegen voormalige school uit dezelfde bouwtijd;
- vanwege de ensemblewaarde met naast en tegenover gelegen gemeentelijke- en rijksmonumenten in de Schoolstraat;
- vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg';
- vanwege de beeldbepalende ligging aan de Schoolstraat in het centrum van Wassenaar.

Literatuur

Eisma, C.D., Een teken aan de wand, in: 'Sporen van Wassenaars verleden.' Ter gelegenheid van Open Monumentendag 2008.

Lit, R. van, T. van den Oever en T. Knechten, Een eeuw Excelsior, Wassenaar, 2001.

Mondelinge toelichting dhr. Van der Does, 26 maart 2010.

Oud-archief Gemeente Wassenaar.

